

İBN ASÂKİR, Ebü'l-Yümn

(أبو اليمن ابن عساكر)

Ebü'l-Yümn Abdüssamed
b. Abdilvehhâb b. el-Hasen ed-Dımaşkı
(ö. 686/1287)

Hadis âlimi, şair.

19 Rebülevvel 614'te (26 Haziran 1217) Dımaşk'ta doğdu. *Târîhu medîneti Dımaşk* müellifi İbn Asâkir'in yeğeninin torunu olup ilk öğreniminden sonra özellikle hadise ağırlık verdi. İlmî ve dindarlığı dolayısıyla "Emînüddin", devlet ricâlinin kendisine güveni sebebiyle "Emînüddevle" lakapları ile anıldı. İbn Kesîr'e göre otuz, diğer bazı müelliflere göre ise kırk yıl kadar Mekke'de yaşadı. Bunun için Mekkî nisbesiyle de bilinir. Babası Abdülvehhâb, dedesi Zeynümenâ Hasan b. Muhammed, Kâdî Muhammed b. Hüseyin el-Kazvîni, Benî Sasrâ'dan Ebü'l-Kâsım İbn Sasrâ, İbnü'z-Zebîdî diye bilinen fakih ve muhaddis Hüseyin b. Mübârek, İbn Müsdî, Ebü Abdullah Muhammed b. Gassân gibi pek çok âlimden hadis dersi aldı. Ayrıca Abdüsselâm İbnü's-Sem'ânî, Ebü'l-Hasan Müeyyed b. Muhammed et-Tûsî, Ebü Ravh Abdülmuiz b. Muhammed el-Herevî, Kâsım b. Abdullah İbnü's-Saffâr, Zeyneb bint Abdurrahman eş-Şariyye gibi âlimler ona icâzet verdiler. Kendisinden de kitâbet yoluyla icâzet verdiği Zehebî (*Mu'cemü's-şüuyûh*, s. 394-395), Radî b. Hafî el-Mekkî, Alâeddin İbnü'l-Attâr, Hâlis el-Behâî, birçok eserin rivayet icâzetini verdiği. ayrıca bazı şiiirlerini nakleden İbn Rüşeyd el-Fihri (*Mi'pü'l-aybe*, V, 147-231), İbnü'z-Zübeyr es-Sekafî, Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şahîh*'inin rivayet icâzetini verdiği Sirâcüddin Ömer b. Ahmed el-Ensârî başta olmak üzere birçok âlim istifade etti. Şâfiî mezhebine mensup sika bir muhaddis olan İbn Asâkir, Haremeyn'de hadis rivayet ettiği için kendisinden faydalananların sayısı oldukça fazladır. Dımaşk, Kahire, İskenderiye ve Bağdat gibi ilim merkezlerini dolaştı. 635 (1238) yılında hac dönüşü gittiği Şam ve Mısır bölgesinde 647'ye (1249) kadar kaldı; âlimler, halk ve sultan nezdinde önemli bir mevki kazandı. Haçlı ordusu ile yapılan Dimyat savaşının devam ettiği günlerde bizzat savaşa katıldı ve yaralandı (Safer 647/Mayıs 1249). Daha sonra Mekke'ye gidip yerleşti; burada hadis rivayetiyle meşgul oldu.

İbn Asâkir Cemâziyelevvel 686'da (Haziran 1287) Medine'de vefat etti ve Baki

Mezarlığı'nda Kubbetü'l-Abbâs'ın arka tarafına defnedildi. Vefat tarihi konusunda genel kanaatin aksine sadece Kütübü 687 (1288) yılını, bazıları da Cemâziyelâhir (Temmuz) ve Receb (Ağustos) aylarını zikretmişlerdir.

Çeşitli ilimlere vukufu, zühdü, ahlâkı ve fazileti sebebiyle "Şeyhü'l-Hicâz" olarak da anılan İbn Asâkir aynı zamanda şairdi (bazı şiiirleri için bk. Fâsî, V, 434-439). Nevevî, talebesi Alâeddin İbnü'l-Attâr vasıtasıyla İbn Asâkir'e bir mektup göndermiş, o da kendisiyle görüşme arzusunu dile getiren güzel bir beyitle karşılık vermiştir.

Eserleri. İbn Asâkir'in günümüze ulaştığı bilinen tek eseri *Cüz' fihî eĥâdisü's-sefer* olup bir nüshası Dârü'l-kütübü'l-Misriyye'de bulunmaktadır (nr. 25.577B). Müellifin kaynaklarda zikredilen diğer eserleri de şunlardır: *İthâfü'z-zâ'ir ve İtrâfü'l-muĥimî's-sâ'ir* (*el-Halku'd-dâşir ve'l-muĥimü's-sâ'ir* ile [Takıyyüddin İbn Fehd, s. 82] aynı kitap olmalıdır), *Timşâ-lü na'li'n-nebî, Kitâb fî gazveti Dimyât, Fezâ'ilü ümmi'l-mü'minîn Hadîce, Cüz' fihî eĥâdisi 'idi'l-fiir, Cüz' fî fazli şehri ramazân, Cüz' fî fezâ'ili's-şalât 'ale'r-Resûl, Cüz' fî cebeli Hirâ.*

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Rüşeyd, *Mi'pü'l-aybe bimâ cümü'a bi-tüli'l-ğaybe fî'l-viĥeti'l-veciĥe* (nşr. M. Habîb b. el-Hoca), Beyrut 1408/1988, V, 145-231; Zehebî, *Mu'cemü's-şüuyûh* (nşr. M. Habîb el-Hîle), Taif 1988, I, 394-395; a.mlf., *el-Mu'in fî ĥabâkâti'l-muĥaddişin* (nşr. Hemmân Abdürrahîm Saîd), Amman 1404/1984, s. 219; a.mlf., *el-Mu'cemü'l-muĥtaş bi'l-muĥaddişin* (nşr. M. Habîb el-Hîle), Taif 1408/1988, s. 145-146; Kütübü, *Fevâtü'l-vefeyât*, II, 328; Safedî, *el-Vâfi*, XVIII, 447; İbn Râfi' es-Selâmî, *Târîhu 'ulemâi Bağdâd* (nşr. Abbas el-Azzâvî), Bağdad 1357/1938, s. 96-98; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XIII, 311; Fâsî, *el-İkdû's-semîn*, V, 432-439; Takıyyüddin İbn Fehd, *Laĥzü'l-elĥâz (Zeylû Tezkireti'l-ĥuf-fâz li'z-Zehbî* içinde), Dımaşk 1347, s. 81-83; İbn Taĥriberdî, *Delîlû's-Şâfi' 'ale'l-Menheli's-şâfi* (nşr. Fehîm M. Şeltût), Kahire, ts. (Mektebetü'l-Hancî), I, 413; Nuaymî, *ed-Dâris fî târihi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, I, 106; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, V, 395-396; *Hediyetü'l-'ârifin*, I, 574; Zirikî, *el-A'lâm*, IV, 133; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, V, 236; a.mlf., *Mu'cemü muşannifi'l-kütübü'l-'Arabiyye*, Beyrut 1406/1986, s. 274; M. Habîb el-Hîle, *et-Târîĥ ve'l-mü'erriĥün bi-Mekke*, London 1994, s. 49-51.

NURİ TOPALOĞLU

İBN ASBAĞ

(bk. İBNÜ'L-MÜNÂSİF).

İBN A'SEM el-KÜFÎ

(ابن أئمن الكوفي)

Ebü Muhammed Ahmed
b. A'sem el-Küfî el-Ahbârî
(ö. 320/932'den sonra)

Kitâbü'l-Fütûĥ
adlı eseriyle tanınan
Şii tarihçi.

Doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmediği gibi isminde de ihtilâf vardır. Kitabının Arapça aslında Ahmed b. Muhammed b. A'sem, Farsça tercümesinde Ahmed b. Ali A'sem şeklinde geçen isim, hakkında bilgi veren iki kaynaktan Yâkût'un *Mu'cemü'l-üdebâ'*ında Ahmed b. A'sem (I, 379), Kâtib Çelebi'nin *Keşfü'z-zunûn*'unda ise bir defa Muhammed b. Ali, bir defa da Ahmed b. Ali (II, 1239) şeklinde yazılmıştır. Kaynaklar onun kabilesini de zikretmemişlerdir. Her ne kadar kitabının müstensihlerinden Muhammed b. Ali et-Tanbezî (ö. 873/1469) İbn A'sem'in nisbesini Kindî şeklinde vermeseyse de onun hayatını müstakil bir çalışmada inceleyen Muhammed Cebr Ebû Sa'de, eserdeki tarafların ifadelerine dayanarak müellifin Kinde değil Ezd kabilesine mensup olduğunu ve müstensih kaydının "Küfî" yerine yanlışlıkla "Kindî" şeklinde yazıldığını ileri sürmektedir (*İbn A'sem el-Küfî*, s. 41-43); nisbesinin Küfî olduğunda ittifak vardır. Yâkût el-Hamevî'nin, "Onun Hârûnürreşid zamanına kadar gelen meşhur *Kitâbü'l-Fütûĥ*'u ile Me'mûn döneminden Muktedir-Billâh'ın hayatının sonuna kadarki dönemine içine alan ve birinci kitabın zeyli gibi olan *Kitâbü'l-Târîĥi*' vardır; ben bu iki eseri de gördüm" (*Mu'cemü'l-üdebâ'*, I, 379) şeklindeki ifadesinden, İbn A'sem'in Abbâsî Halifesi Muktedir-Billâh'ın ölüm yılına (320/932) kadar hayatta kaldığı anlaşılmaktadır. Buna göre onun 314 (926) yılında vefat ettiğine dair bilgi (*İA*, V/2, s. 702) doğru değildir. Öte yandan M. A. Shaban'ın, *Kitâbü'l-Fütûĥ*'ta yer alan Medâin'den (ö. 228/843) naklen bazı bölümlerin fetihleriyle ilgili rivayetlerine bakarak İbn A'sem'i Medâin'in çağdaşı sayması ve kitabını, Farsça tercümesinin mukaddimesinde görülen bir ifadeden hareketle 204 (819) yılında yazdığını ileri sürmesi ve onu Belâzürî'nin selefi kabul etmesi de doğru değildir (*The 'Abbâsîd Revolution*, s. XVIII; *El'* [Fr.], III, 745). Çünkü İbn A'sem çalışmasında isnad usulüne riayet etmediği gibi birçok râvi ve sahâbî adı da uydurmuştur; dolayısıyla sadece kitabının başında sanki bizzat kendisinden